

Sayfullayev Sanjarbek Sadullayevich

Buxoro Xalqaro Universiteti 2- bosqich magistranti

Nurullayev Farrux Gaybulloyevich

BuxDPI "Musiq va tasviriy san'at" kafedrası professori

Annотatsiya: Maqolada O'zbek xalqining og'zaki an'analaridagi kasbiy musiqasi, ayniqsa maqom yo'llari, rang-barang murakkab doyra usullari va boshqa milliy musiqasi sozlarda ijro etilgan asarlarhig buyukligi, bu esa sozanda va xonandalardan yuksak ijro mahoratini talab etishi. Xonanda xushovoz bo'lishidan tashqari, kuchli xotira, she'riyatdan xabardorligi hamda o'ta qobiliyatli bo'lmog'i lozimligi to'g'risida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Maqom, xonanda, xushovoz, mahalliylik, mavrigi, lazgi, moddiy, doyra, katta ashula, tanbur, dutor.

Annotation: The article presents the professional music of the Uzbek people in the oral tradition, in particular, works performed in the style, techniques of complex colored doira and other national musical styles, which requires high performing skills from soloists and singers. It was believed that a singer should have not only a good voice, but also a strong memory, knowledge of poetry, and also be extremely capable.

Keywords: status, singer, khushovoz, locality, mavrigi, lazgi, material, doira, big song, tanbur, dutor.

Аннотация: в статье представлена профессиональная музыка узбекского народа в устной традиции, в частности, произведения, исполняемые в стилистике, приемах цветной сложной дойры и других национальных музыкальных стилях, что требует от солистов и певцов высокого исполнительского мастерства. Считалось, что певец должен обладать не только хорошим голосом, но и сильной памятью, знанием поэзии, а также быть чрезвычайно способным.

Ключевые слова: макоммвфя, певец, хушовоз, местность, мавриги, лазги, материал, дойра, большая песня, танбур, дотор.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

Tarixdan ma'lumki o'zbek xalqining og'zaki an'alaridagi kasbiy musiqasi, ayniqsa maqom yo'llari yirik shaklda bo'lib, rang-barang murakkab doyra usullaridan va boshqa milliy musiqa sozlarimizda ijro etilgan buyuk asarlardan iboratdir. Bu esa sozanda-xonandalardan yuksak ijro mahoratini talab etadi. Xonanda xushovoz bo'lishidan tashqari, kuchli xotira, she'riyatidan xabardor, qobiliyatli bo'lmog'i lozim. Shu bois biz xalq sozanda va xonandalari to'g'risida fikr yuritar ekanmiz, ularning shu fazilatlarini inobatga olishimiz kerak bo'ladi. O'zbekiston aholisining etnik xususiyatidan farqi san'at sohasida ham o'z aksini topgandir: Farg'ona-Toshkent, Surxondaryo-Qashqadaryo, Buxoro-Samarqand va Xorazm vohalarining musiqiy asarlari o'rtasida sezilarli darajada mahalliylik farqi mavjud. Turli viloyatdagi xalq ashulalari ritm va ohanglarining ko'pgina xususiyatlari, ijro etish yo'llari va janrlari bir-biridan farq qilishi o'zbek xalq musiqasini turli badiiy vositalar bilan boyitib kelmoqda. Bunday rang-baranglikka o'zbek xalqi bilan boshqa qo'shni respublika xalqlari o'rtasidagi yaqin aloqalar ham katta omil bo'ldi. Masalan, O'zbekistonning ba'zi viloyatlarida Qashqadaryo, Surxondaryo, Toshkent va Samarqandning tog'lik rayonlarida Qirg'iz, Qozoq cholg'u kuylariga o'xshash musiqalar uchraydi. Xorazmda esa, Qoraqalpoq va Turkman musiqasi ohanglarini eslatuvchi kuylarni eshitish mumkin. Ayniqsa, tarixiy rivojlanish jarayonida bir-biri bilan yaqin aloqada bo'lgan o'zbek va tojik xalqlarining musiqa merosida o'zaro o'xshashlik juda ko'p. Musiqiy merosimizdagi bu o'xshashlik ayniqsa, professional og'zaki janrlarida yaqqol, ko'rinadi. Buxoro "Shashmaqom"ini tojik va o'zbek xalqlari o'zlarining milliy meroslari deb hisoblashlari tasodifiy hol emas.

Shundan kelib chiqib, aytish mumkinki, har bir vohaning (viloyatning) o'ziga xos bo'lgan sozanda va ijrochilari bo'lgan. Bular atoqli xalq san'atkorlari bo'lib, milliy musiqamizni yillar davomidagi rivojlanishida munosib hissa qo'shib keldilar. Xalq san'atkorlari –xonanda va sozandalarning repertuar – dasturi juda boy bo'lib unga mavzu va tasviriy vositalari turlicha bo'lgan xalq ashulalarini, cholg'u kuylari va og'zaki an'adagi kasbiy musiqa asarlari kiradi. Ularning ijro dasturida Sharqning mashhur shoirlari: Umar Xayyom (XI-XII asrlar), Jaloliddin Rumiy (XII asr), Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy (XV asr), Bedil (XVII-XVIII arlar), Muqimiy, Furqat va boshqalarning lirik she'rlari joy egallagan edi. Bularni ijro etishda ko'pgina xalq ashulachilari yuksak mahoratga erishganlar. Buxorolik hofiz domla Halim Ibodov, Levi Boboxonov, samarqandlik Hoji Abdulaziz Abdurasulov, toshkentlik Mulla To'ychi Toshmuhammedov, Shorahim Shoumarovlar ijroning ohangdorligi, tovush diapazonining nihoyatda kengligi, nafas olish texnikasidan mohirlik, xotiraning kuchliligi bilan tinglovchilarni hayratga solganlar. Ularning yuksak ijrochilik

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

mahoratlari hatto XX asr boshlarida Moskva va Rigada Mafon firmalarining Toshkent va Buxoroda yozib olgan gramplastinkalaridan ham bilsa bo'ladi. Biz yuqorida respublikamiz vohalariga xos bo'lgan kuy va qo'shiqlar, shuningdek ularning ijrochilari bo'lganligi borasida aytib o'tgan edik. Masalan, maqomlar ko'p holda Buxoro va Xorazm hamda Toshkent-Farg'onada maqom yo'lidagi kuy va ashulalarda mavjudligini ko'ramiz.

Katta ashula –Farg'onaga, doston ijrochiligi Surxondaryo, Qashqadaryo, Xorazm va Samarqand vohalariga xos bo'lgan janrlardir. Bundan tashqari ayrim lokal xususiyatga ega bo'lgan turkum va yalla hamda qo'shiqlar borki, bularni eslagancha darrov qaysi vohaga xosligini anqlab olish mumkin emas. Bular “Buxorocha”, “Mavrigi” (Buxoro), “Lazgi” (Xorazm), “Polka” (Andijon), “Namangan olmasi”, “Tanovor” (Farg'ona), “Toshkent uforisi” singari keng ommalashgan xalq yo'lidagi ohanglardir. Ushbu janrlarning ijrochilari esa, atoqli hofizlar Otajalol Nosirov, Domla Halim Ibodov, Levi Boboxonov, Usta Shodi Azizov, Mulla To'ychi Toshmuhammedov, Hoji Abduaziz Abdurasulov, Yunus Rajabiy, Shorahim Shoumarov, Boboxon va Akmalxon So'fixonovlar, Berkinboy Fayziev, Jo'raxon Sulaymonov, Ma'murjon Uzoqov, Hojixon Boltaev, Komiljon Otaniyozov, Sherog'i Yoqubov, Fattohxon Mamadaliev, Orifxon Hotamov. Shuningdek, mohir sozandalardan Hoji Abdurahmon Umarov, Otag'iyos Abdug'aniev, Ma'rufjon Toshpo'latov, Yoqub Davidov, Usta Olim Komilov, Abduqodir Ismoilov, Ahmadjon Umrzoqov, To'xtasin Jalilov, Usta Ro'zmatxon Isaboev, Rizqi Rajabiy, Otavali Nuriddinov, Muhammadjon Mirzaev, Turg'un Alimatov, Faxriddin Sodiqov, Saidjon Kalonov, Komiljon Jabborov, Nabijon Hasanov, Qori Siroj Yusupov, Ayub Qodirov, Ergash Shukrullaev, Orif Qosimov, Orif garmon Toshmatov, G'anijon Toshmatov bugungi kunda esa G'ulomjon Hojiqulov, Abduhoshim Ismoilov, Ari Boboxonov, Sulaymon Taxalov, O'lmas Rasulov, Abdulhaq Abdurashidov, Abdurahmon Xoltojiev, Qahramon Dadaev, Tal'at Sayfiddinov, Odil Kamolxo'jaev singari sozandayu xonandalar milliy musiqamiz rivojiga, uning an'anaviy ijro uslubiga katta hissa qo'shadilar va qo'shib kelmoqdalar. Yuqorida nomlari keltirilgan xonanda va sozandalarning o'ziga xos tomoni shundan iboratki, ularning har biri ma'lum mohirona ijrochilik uslubiga ega bo'lgan. Ushbu san'atkorlarning ijro usubari deyarli bir-biriga o'xshamagan. Ular ijrosidagi umumiylik shundaki, barchalari yuksak ijro sifati sohibi, ya'ni baland musiqiy iste'dod, mustahkam, tug'ma ritm, xotira va katta diapzondagi ovozga ega bo'lganlar. Ushbu ustoz ijrochilarda ustoz va shogird an'anasi ham juda samimiy bo'lgan. Ular asosan xalq yo'lidagi kuy va qo'shiqlarni an'anaviy usulda ijro etib kelganlar. Bugungi kunda musiqa ijrochiligidagi o'tmish ustozlar yo'lini O'zbekiston konservatoriyasi Sharq musiqasi kafedrasini tamomlagan qator iste'dodli

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

- xonanda-sozandalar davom ettirmoqdalar. Demak, xalq musiqasining ijro uslubi kelajakda ishonchli qo'llarda deb qanoat hosil qilish mumkin. O'rta Osiyo dunyodagi kamonli sozlarning vatani, degan xulosaga kelgan edi taniqli nemis musiqashunos olimi, jahon cholg'ulari haqida bir necha tadqiqotlar muallifi doktor Verner Baxman Aykon shunday fikr bildirgan, olimlar V.S.Vinogradov, I.R.Rajabov, T.S.Vizgo va boshqalar tomonidan ham ta'kidlangani bejiz emas, albatta. O'rta Sharq davlatlari, eng avval Eron, Shimoliy Hindiston Yunoniston va boshqa davlatlar bilan uzviy bog'langan holda rivojlandi. Bu ulkan Sharq mamlakatlari musiqa madaniyati tarixida O'rta Osiyo hissasining buyukligiga olib keldi. O'rta osiyoda, ayniqsa O'zbekiston musiqa madanitida xos cholg'ulardagi juda katta xilma-xillik uzoq o'tmish yodgorliklarida, ham namoyon bo'ladi. Hozirgi karnay, surnay, nay, dutor, tanbur va doira shularga kiradi.

Dutor – O'rta osiyo xalqlari orasida keng tarqalgan o'zbek – tojiklarning sevimli sozlaridan hisoblanadi. Ma'lumki, musiqiy cholg'ularimiz xalqimizning muqaddas qadriyati, san'at namnalaridan biridir.

Orombaxsh, yoqimli ohangi chalinishi nisbatan qaylayligi, shu bilan birga murakkab musiqaviy texnika usullaridan foylanishning mumkinligi dutorni ham havaskor ham professionallarning keng doyrasi uchun eng ma'qul sozlardan biriga aylantirdi. Bugungi kunda dutor o'zbek, tojik, uyg'ur, turkman, qoraqalpoq singari xalqlari cholg'u madaniyatida muhim ahamiyat kasb etadi. Dutor Eron, Afg'oniston, Hindiston xalqlariga ham ma'lum cholg'udir. V.S.Vinogradov ta'kidlaganidek dutor kabi chertib chalinadigan sozlar chet el va sharq mamlakatlarining faqat O'rta Osiyoga yondosh tumanlarida tarqalgan bo'lib xalq turmushida shu qadar katta mavqe egallagan. Bu esa birinchidan ushbu hudud xalqlari o'rtasida qadimdan mavjud bo'ligan madaniy aloqalar haqida, ikkinchidan esa, O'rta Osiyo zaminida turli sozlarda ijrochilarning teran hamda mustahkam ildizlari borligidan dalolat beradi. Ma'lumki, O'zbekiston madaniyatida ko'chmanchi va o'troq madaniyatlar an'analari xususiyatlari jamlangan.

Bunga dutor yaqqol misol bo'la oladi. O'zbek sozlari haqida ilk tadqiqot muallifi V.M.Belyaev fikricha dutor ko'chmanchilarning ikki torli sozi o'troq aholi tanburi sintezida tashkil topgan. Dutor dastasining cho'ziqligi pardalar ayniqsa pozitsiyalar pardalarning katta joylashganligi tanburning ta'siridan guvohlik bedai. V.M.Belyaev farazini tasviriy materiallar O'rta Osiyo hududida ayniqsa so'nggi 20 yillar mobaynida topilgan arxeologik topilmalar ham tasdiqlaydi. O'rta Osiyo qadimiy xalqlari musiqasi tarixini o'rganishda bu topilmalar asosiy manba hisoblanadi. Afrosiyob, Dalvarzintepa, Varaxsha va boshqa yodgorliklarda chang (17 asrgacha u arfa tipidagi soz edi), bobat

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-4

T.S.Vizgo fikricha, o'rta asr arab udining prototipi, rubob va hokazo sozlarning ko'p sonli tasvirlari orasiga dutorga o'xshash sozni uchratmaymiz. Moddiy madaniyat iboidalarida o'troq aholining didini aks ettiruvchi ziroatkor shahar madaniyatiga xos narsalar o'z aksini topgan. Demak, dutor yoki uning qadimiy ajdodlari qadimiy soz ekanligi shubxasiz bo'lsada, boshqa rejadagi madaniyat an'analarga xos bo'lganligi sababli ushbu obidalarda aksini topmagan. Xorazm terrokatalarida (E.O. IV – III va eramiz birinchi asrlari) dutorsimon sozlarning bizga ma'lum yagona tasviri mavjud bo'lib mutaxassislar Shimoliy ko'chmanchi qabilalarning sozlari deb qaramoqdalar.

Bu sozlarning qadimiy Xorazm yodgorliklari tasvirlanishi “ikki xalqlar (ya'ni o'troq va ko'chmanchi xalqlar) tarixi tongotaridayoq o'zaro qalin madaniy ta'sir mavjudligidan dalolat beradi” (R.L.Sladkov) – deb hisoblanmoqda. Ikki torli chertib chalinuvchi sozlar, - deb yozadi V.S.Vinogradov – oddiy ko'chmanchi ham foydalana oladigan eng xalqlchil sozdir. Haqiqatandan ham qozoq o'zbek va tojiklarda do'mbira, qoraqalpoqlarda va o'zbeklarda dutor keng xalq ommasi musiqa hayotida katta rol o'ynaydi. Yozma manbalarda dutor birinchi marta XV asrda tilga olinadi. Bu Husayniyning “Qonun ilmi va amali musiqiy” risolasidir. Husayniy Navoiyning zamondoshi bo'lib, risola ham Navoiyning maslahati bilan yozilgan.

Husayniy tasvirlagan dutor I.Rajabovning tadqiqotlaridan ma'lum bo'lishicha hozirgi dutorlardan ancha farq qilgan risola muallifi tasvirlagan pardalarga qaraganda dastasi qisqaroq bo'lgan. Dutorning hozirgiday birinchi torigina emas balki ikkala tori ham ohangdor bo'lgan. Husayniyning dutor pardalaridan asosiy maqomlarni chiqarish usullari bayon qilganidan I.Rajabov shunday xulosaga kelgan masalan dutorda “ushshoq” maqomini chiqarishni bayon ettir ekan, Husayniy avvalo noxun (tirnoq) bilan qo'yish bo'lgan ochiq torga urish kerak keyin navbat bilan bu torning “D” “3” pardalarini bosish kerak deb yozadi. So'ngra ochiq yanada yuqori “X” toriga navbat bilan Ya, Yd. Yx pardalarni bosish kerak. Ushshoq maqomining tovush qatori shu bilan tugaydi. T.S.Vizgo Husayniy ikki torli boshqa biror cholg'u masalan tanbur haqida yozmaganmikin deb faraz qiladi. Zotan. Dutor so'zining lug'aviy ma'nosi (ikki tor) ham shu fikrni tug'diradi. Husayniy dutor haqida yoki torli boshqa soz haqida yozganmi, bu masala hali uzul kesil hal qilinmagan. V.M.Belyaevning “O'zbekiston musiqa asboblari” kitobida o'zbek sozlari haqida ancha mufassal ma'lumotlar yig'ilgan.

Muallif cholg'u asboblari va ularning paydo bo'lishi haqida ko'p ma'lumotlar to'plagan. Belyaev asari umuman foydali bo'lsada, hozirgi kitobxonni qoniqtira olmaydi. Unda xususiy mulohazalar ko'proq, ular musiqa tajribasiga sinab qurilgan xulosalar va boshqa dalillar bilan asoslanilmaydi. U yoki bu cholg'u asbobining kelib

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

chiqishini aniqlash uni u yoki bu asr bilan bog'lash harakatlari doimo ham to'g'ri xulosaga olib kelavermaydi. Muallif fikricha cholg'u asbobi yog'ochdan yasalgan demak temir asridan oldin yasalgan, agarda loydan yasalgan bo'lsa, demak uning paydo bo'lishi ganchkorlik rivojlangan paytga to'g'ri keladi. Ammo bu dalil bo'la olmaydi. Masalan: yog'och cholg'u asbobi temir yo'li uylab topilganidan keyin ham paydo bo'lishi mumkinu? Xullas, o'zbek milliy sozlarning paydo bo'lishi taraqqiyotini o'rgangan yuqorida nomlari zikr qilingan musiqashunos olimlarimiz o'z mulohazalarini aniq asoslab bersalar ba'zilar fikrlarini bayon etishda mavhumlikka yo'l qo'yganlar biz yoshlar milliy sozlar qolaversa musiqamiz tarixini chuqur o'rganib tahlil qilishda xatoliklarga yo'l qo'ymasligi lozim.

ADABIYOTLAR:

1. F.G Nurullayev, Firdavs To'xtayev-[MUSIQIY TOVUSHLARINING XUSUSIYATLARI TENDENTSIYALARI](#). Journal of science-innovative research in Uzbekistan, 2024/12/1, Tom-2,12, 8-15 betlar
2. Nurullayev Farrux Gaybulloyevich, X.G Saidovna. [FORMATION OF SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF STUDENTS THROUGH THE MEANS OF UZBEK FOLK SONGS](#). International journal of artificial intelligence ISSN: 2692-515X
3. Xujayev Dilmurod Bakiyevich, Nurullayev Farrux Gaybulloyevich- [MAVRIGI VA BUXORCHA KONSEPTSIYASI TAMOYILLARI BUXORODA QAROR TOPISHI](#), International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING, 2024/4/30, Tom-5,1, 515-520 betlar
4. D.M Yusupovich, N.F. Gaybulloyevich- [Milliy Musiqa San'ati Ravnaq Topishida O 'zbek Folklorining O 'rni Va Ahamiyati- Diversity Research: Journal of Analysis and Trends](#), 2024/2/6, Tom-2,2, 4-8 betlar
5. Egamov Oxunjon Saidovich Nurullayev F.G- [BUXORO VOHASI FOLKLOR QO'SHIQLARI O'ZBEK XALQINING BOY MEROSI SIFATIDA](#), Confrencea - Virtual International Conferences, "International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education." [Vol. 1 No. 1 \(2024\)](#)
6. Istatov Muhridin Qaxramonovich, Nurullayev Farrux Gaybulloyevich- [MUSIQIY TOVUSHLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI VA CHOLGU ASBOBLARIDA JOR BOLISH USLUBLARI](#). International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education, Hosted from New York, the USA <https://confrencea.org> January 30th, 2024, Confrencea 1 (1),74-78

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

7. Norqulov Sh Sh, F.G Nurullayev. SKRIPKA CHOLG'U ASBOBIGA BIR NAZAR. PEDAGOGS INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL PEDAGOGS | PED | VOLUME-76 | ISSUE-1(2025)
8. Norqulov Sh Sh, F.G Nurullayev. MUSIQA TO'GARAGLARINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISHGA OID NAZARIY-PEDAGOGIK HAMDA PSIXOLOGIK ASOSLAR. ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL. Vol. 39 No. 1 (2025)
9. Nurullayev Farrux Gaybulloyevich .O'QUVCHILARGA BOLALAR FOLKLOR QO'SHIQLARINI O'RGATISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. Vol. 75 No. 1 (2025): PEDAGOGS INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL | PEDAGOGS | PED | VOLUME-75 | ISSUE-1.
10. Sayfullayev Sanjarbek Sadullayevich Nurullayev Farrux Gaybulloyevich. FOLKLOR QO 'SHIQLARINING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education, Hosted from New York, the USA <https://conferencea.org> January 30th, 2024
11. Rustamov Feruz Tavakkal o'gli, & Nurullayev Farrukh Gaybulloyevich. EDUCATION OF A CHILD BY MUSIC IN THE EARLY PERIOD OF LIFE. (2023). Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development, 22, 29–34. Retrieved from <https://sjird.journal-spark.org/index.php/sjird/article/view/863>
12. Usmanov Azizbek Azamatovich, Nurullayev Farrukh Gaibulloyevich. THE ROLE OF MUSIC CULTURE LESSONS IN THE GROWTH OF THE CONSCIOUSNESS OF THE STUDENT YOUTH AND NATIONAL THINKING. (2023). *Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods*, 1(4), 5-9.
13. Usmonov Azizbek Azamatovich, Nurullayev Farrux Gaybulloyevich. O'Quvchilarni Ma'naviy-Axloqiy Shakllantirishda O'zbek Xalq Qo'Shiqlari Ahamiyati. Progress Annals: Journal of Progressive Research|Vol. 1 No. 8 (2023): Progress Annals. Published: 2023-12-06
14. X.M.Ashurmuxamadovna, N.F.Gaybulloyevich MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING MUSIQIY FAOLIYATI. (2023). Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 3(4), 14-19. <https://mjstjournal.com/index.php/mjst/article/view/282>

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

15. Nurullayev Farrux Gaybulloyevich. "O'ZBEK MUSIQASI TARIXI" FANINI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR. Ilm-fan va texnologiyalar. 2023 №2(1) Наука и технологии
16. Habibullayeva G.H., Nurullayev F.G. O'ZBEK FOLKLOR QO'SHIQLARINING BOLALAR TARBIYASIDAGI AHAMIYATI. Inter education & global study 2023
17. Z.X Hamrayev, F.G Nurullayev - O 'ZBEK ESTRADA SAN'ATINING XALQ MADANIY HAYOTIDA TUTGAN O 'RNI - Экономика и социум, 2023 № 4-2 (107) стр 325-328
18. Hamdamova Sitora Rustamova, Nurullaev Farrukh Gaibullayevich-MUSIC AS A TOOL FOR RAISING CHILDREN EARLY LIFE.Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development.2022/11/29 Vol.9, 422-427
19. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев-Значение Фольклёрной Музыки В Воспитание Детей.Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities.2022/11/24. Vol 12. 189-193
20. Rahmonova Hojibuvi Rizojon Qizi, Nurillayev Farrux-Musiqaning inson ruhiyatiga tasiri qadimgi dunyo olimlarining qarashlarida. Ta'lim fidoyilari, OOO «Research and publications» 2022.Vol 24,№ 45, 73-83
21. Madaminova Muyassarxon, Nurullayev F.G.-UMUMIY ÓRTA TA'LIM MAKTABLARIDA MUSIQA TARBIYASI.Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)2022 Special issue,130-134, OOO «THE FUTURE OF A NEW DAY»
22. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев- Случайный выбор качественных характеристик материала по музыки или порядок его изложения в процессе создания музыки или исполнения опуса. SCIENTIFIC PROGRESS.2021.Vol 2, №4(pp. 588-593)
- 23.Nurullaev F.G. The role of folklore in the raising of children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. 8 No. 12, 2020 Part III ISSN 2056-5852.
- 24.Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся. Научно– методический журнал «Проблемы педагогики» №3(48). Москва 2020. С.15-17.
- 25.Нуруллаев Ф.Г., Композиционный и исполнительский процесс в музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 576-581.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

26. Нуруллаев Ф.Г. Импровизаторское творчество в XX веке по сфере музыки // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 582-587.
27. Nurullayeva N.G., Nurullaeva N.K., Nurullaev B.G. Role and significance of folkler music in the upbringing of children of preschool age. *Academicia An International Multidisciplinary Research Journal*. Vol.10, Issue 10, October 2020.
28. Нуруллаев Ф.Г., Музыкальный процесс в западной музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021. - pp.570-575.
29. Нуруллаев Ф.Г., Норова Ш.У. Психология музыкальных дидактических игр на интегрированных занятиях // Вестник интергративной психологии. Журнал для психологов. Выпуск №17, 2018. – С.295-299.
30. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Музыкально-историческое наследие центральной Азии (психологический настрой армии Темура). Психология XXI столетия, 18-20 марта 2020 года С. 115-118.
31. **Nurillaev Farrukh Gaybullaevich-** The technology of organizing the aesthetic education of students by means of folk songs. *European Chemical Bulletin (Scopus-Q3) ISSN2063-5346*. 2023, 12 (Special Issue7), 1987-1996